

Костюк Л.В.

*кандидат історичних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ОБРЯД ЗАРУЧИН НА СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ

Сучасна українська культура, що поєднує людство, заснована на загальнолюдських цінностях, творчому розвитку особистості, поширенні наукового знання і передових технологій, взаємозбагаченні національних культур, екологічному відношенні до життя та навколишнього середовища. У цій площині важливе, місце на думку етнографів, належить духовним традиціям. Провідною формою їх функціонування є весільна обрядовість, а саме її складові (обряд заручин). Це один із найстійкіших і найскладніших компонентів традиційно-побутової, духовної культури, яскравий показник етнічної ідентичності. В ньому простежуються пережитки архаїчних уявлень, соціальних та сімейно-шлюбних відносин, що формувалися в різні історичні епохи. Вивчення саме обряду заручин Східної Галичини зумовлене відсутністю розвідок вказаного періоду.

Назва «заручини» (слово, словини) походить від обрядового з'єднання рук молодих на хлібі, зерні, що за народними звичаями одруження набирало юридичної сили. Як окремих елемент передшлюбної обрядовості не був поширений у Буському районі (Львівська область, зустрічаємо лише в с. Гута). Наприклад, у багатьох селах Золочівського району (Львівська область) святкують заручини переважно тоді, коли весілля доводилося відкласти на доволі тривалий час [5; 6], а хлопець хотів мати гарантію, що дівчина не вийде заміж за іншого.

У літературі обряд «заручин» поділяють на церковний (відбуваються при двох свідках та священика) та приватний (відбуваються в родинному середовищі при батьках та родичах). Саме церковність обряду заручин показує нам, що це не лише приватна справа, а певних виховний момент в середині суспільства [2, с. 2].

З точки зору офіційної Церкви заручини – це певний етап у приготуванні до шлюбу. Оголошення про намір створити сім'ю дає право молодим людям більше часу проводити разом, але не дає права на статеві стосунки [3, с. 21]. Хоча в минулому вважалося, що заручини важливіше торжество ніж шлюб. Лише при Катерині II, Святіший Синод зумів поєднати цих два обряди. З давньоримських джерел нам стає відомо, що попередній договір про шлюб носив назву фатурарум і продовжує жити до сьогодні.

Спроба відмовитися від весілля саме після обряду заручин вважалося великою образою. Той, хто відмовлявся від одруження, виплачував іншій стороні матеріальні витрати, які були пов'язані з приготуванням до весілля. Але у випадку вагомої причини для відмови від шлюбу (аморальна поведінка одного з наречених, викриття фактів біографії, які можуть стати на перешкоді

майбутній сім'ї і старанно приховувались) матеріальні витрати не відшкодовуються.

Передусім, для заручин батьки нареченої визначали певний день. Найкращим, на думку етнографів, була неділя або будь-яке релігійне свято. Самі заручини призначалися через декілька тижнів після обряду оглядин. Перед заручинами у минулому хату в окремих селах на Східній Галичині прибирали «покрасою» – сніпками жита, ставлячи їх у кожному кутку хати, а благословляли молоду пару пучком колосся зі снопа, що стояв на покутті [1, с. 145].

Саме святкування обряду заручин (по всій території сучасної Східної Галичини) у минулому відбувався у домі нареченої, запрошувалися найближчі родичі (батьки молодих, весільні старости, хрещені батьки), а іноді й все село. Молодятам віддавали певні почесті, на знак згоди на шлюб їх руки перев'язували рушником, садили їх на найпочесніше місце за столом або на покутті. Наречений дарував своїй майбутній дружині подарунок (переважно це були прикраси), запрошували музик, танцювали. Такий обряд донедавна зберігався у с. Заставне (Золочівський район Львівська область) [4].

У с. Підгороднє (Золочівський район Львівська область), як стверджують інформатори, поєднуються три ритуальні дії: посад, благословення та обдарування. Так, під час церемонії посаду молода пара давала згоду на шлюб (символ пов'язування молодим рук). Після цього розпочинався обряд благословення. Батьки та найближчі родичі сідали на лави, застелені килимами, а староста підводив до них молодих для благословення. По закінченню родичі могли обмінюватися подарунками. Молода пара при цьому одержувала (до середини ХХ століття) худобу та землю [6].

Інший обряд заручин зустрічаємо в с. Гута (Буський район Львівська область). Схоже святкування зустрічаємо в окремих селах Галицького Поділля. Так, батьки молодого заходили до хати з хлібом, де стояв стіл накритий лляним обрусом. Староста в цей час клав на стіл лляний рушник, згодом принесений хліб та клав руки молодих на нього все це зв'язував і промовляв: «Стався той зв'язок на тесовім столі, на ллянім обрусі, на пшеничнім хлібі, – щоби було людям явно і Богові славно». Згодом піднімав те усе: хліб і руки молодих на нім, разом з рушником від стола і виголошував: «Віват!» Піднімає другий раз та третій раз промовляє: «Віват!». Гості в цей час співають:

Слава, Марусенько, слава! –

Білу рученьку дала.

Отцю, матці на потіху,

Іванові вже до віку [7].

Сьогодні обряд заручин більш спрощений. Для цього можуть замовляти ресторан або робити тиху сімейну вечерю. Так, наречений повинен прийти з двома букетами квітів для майбутньої тещі та нареченої. Далі він офіційно просить руки і серця нареченої та вручає їй золотий перстень. Згодом батьки їх благословляють та запрошують до столу, де обговорюють дату майбутнього весілля та розподіл обов'язків. Зустрічаються випадки коли молоді люди святкують обряд заручин у двох або у колі друзів.

Таким чином, обряд «заручин» на Східній Галичині зазнав певних змін – здебільшого скорочення тривалості чи окремих його компонентів. Сьогодні здебільшого це зводиться до зустрічі родичів, друзів, офіційного оголошення дати весілля. Хоча, варто зазначити, що у сучасної молоді посилюється інтерес до повернення давніх традицій. Сподіваємося, це призведе до певного відродження всіх компонентів досліджуваної тематики.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк В. Українські весільні звичаї (Передмова) / В. Гнатюк // Матеріали до української етнології. – Львів, 1919. – Т. XIX–XX – 232 с.
2. Заручини // Український простір. – № 15(45). – 15–30.09.2010.
3. Мудрий Софрон, ЧСВВ. Подружжя і церковне право. – Івано-Франківськ, 1995 – 96 с.
4. Сенітович Софія Олексіївна, 1948 р.н., жителька с. Заставне, Золочівський район, Львівська область, пенсіонерка.
5. Жарківський Михайло Степанович, 1967 р.н., житель м. Глиняни Золочівський район, Львівська область, працівник Глинянської міської Ради.
6. Бурдик Ольга Миколаївна, 1955 р.н., с. Підгородне, Золочівський район, Львівська область, пенсіонерка.
7. Пелех Галина Дмитрівна, 1967 р.н., жителька с. Гута, Буський район, Львівська область, вчитель початкових класів.

Краковська Л.В

студентка,

*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ІНТЕЛІГЕНЦІ В 1920-ТІ РОКИ ХХ СТ.

Період 1920-х років був один із найважчих в житті радянського суспільства. В країні відбувалася структурна перебудова економіки, застосовувалися нові методи господарювання, виникали нові органи управління. Ці зміни були пов'язані не лише з проголошенням завдання будівництва нового, соціалістичного суспільства. Внаслідок революції 1917 року громадянської війни став голод, розруха, зруйнування колишніх економічних структур і зв'язків, стрімке зниження рівня життя населення. Новій владі було важливо зберегти науковий потенціал країни в тому об'ємі, який був необхідний країні в рамках будівництва соціалістичного суспільства [2, с. 124]. 10 листопада 1921 року було створена Центральна Комісія по Покращенню Побуту Вчених (ВУКСУ).

Додаткове академічне забезпечення включає в себе, згідно з декретом РНК від 6/12 – 1921 року, окрім продовольчої частини, також і матеріальну. Академічна забезпечення має на меті заохотити наукове товариство і тому воно видається науковому робітнику не залежачи від того скільки він отримує на держаній службі. На відмінно від заробітної плати, яка є винагородою за